

Onderzoeksagenda BIJ12 Faunazaken 2024-2025

10 januari 2024

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
2	Uitvoering	4
3	Afbakening onderzoeksagenda BIJ12	5
	3.1 Onderbouwing van provinciaal beleid	5
	3.2 Ondersteuning van maatschappelijke discussies over faunavraagstukken	5
	3.3 Verdere ontwikkeling van het BIJ12-instrumentarium voor bepaling van schadetegemoetkomingen	5
	3.4 Prioritering en selectiecriteria	6
4	Communicatie.....	7
5	Onderzoeksonderwerpen	8
	5.1 Kwaliteit taxaties.....	8
	5.2 Juridische basis beheer	8
	5.3 Schade zonder tegemoetkomingen	9
	5.4 Nieuwe beheermethodes	9
	5.5 Predatie door wolven	9
	5.6 Natuurdoelen en faunaschade	10
	5.7 Werkwijze tegemoetkomingen.....	10
	5.8 Kennissymposium.....	10

1 Inleiding

BIJ12 behandelt aanvragen van grondgebruikers voor een tegemoetkoming in schade, veroorzaakt door beschermde, natuurlijk in het wild levende dieren. Hieronder vallen tegemoetkomingsaanvragen faunaschade, edelherten- en ganzenregelingen. Ook adviseert BIJ12 provincies en faunabeheereenheden over het voorkomen en bestrijden van deze schades en geeft hierover, ook op verzoek, aan grondgebruikers en jagers voorlichting. Ook burgers kunnen voor advies terecht op de website van BIJ12.

BIJ12 stelt om het jaar een onderzoeksagenda op en coördineert hiervan de uitvoering. Met deze Onderzoeksagenda BIJ12-Faunazaken 2024-2025 (hierna: onderzoeksagenda) wordt invulling gegeven aan de onderzoeks-taak voor de periode 2024-2025 en worden de volgende drie doelen nagestreefd:

- Onderbouwing van provinciaal beleid met betrekking tot faunaschade.
- Het faciliteren van maatschappelijke discussies omtrent faunavraagstukken.
- Verdere ontwikkeling van het BIJ12-instrumentarium voor bepaling schadetegemoetkomingen.

De onderzoeksagenda is op 10 januari 2024 vastgesteld door de Ambtelijke Adviescommissie Landelijk Gebied (AAC LG) van het Interprovinciaal Overleg (IPO). Bij de totstandkoming van de huidige onderzoeksagenda hebben de provincies een belangrijke rol gespeeld. Bij de uitvoering van de onderzoeksagenda wordt BIJ12 bijgestaan door de door de directeur van BIJ12 ingestelde Commissie Onderzoek, waarin experts uit verschillende kennisterreinen en wetenschapsdisciplines zitting nemen. In dit document zullen achtereenvolgens de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de onderzoeksagenda, de afbakening en de onderzoeksonderwerpen uiteen worden gezet.

2 Uitvoering

Voor de uitvoering van de hier gepresenteerde onderzoeksagenda is jaarlijks € 572.880,00 beschikbaar. De besteding van dit budget geschiedt binnen de kaders van het inkoopbeleid en bijhorende inkoopprocedures van BIJ12. Inhoudelijk wordt BIJ12 daarin bijgestaan door de Commissie Onderzoek. BIJ12 draagt zorg voor het uitzetten van de onderzoeken, de begeleiding van de onderzoekers en de verspreiding van de resultaten via de verschillende kanalen. De Commissie Onderzoek ondersteunt BIJ12 hierin en waarborgt de wetenschappelijke en vakinhoudelijke kwaliteit. Op basis van de in deze agenda beschreven onderzoeksonderwerpen worden uitvragen geformuleerd. In de uitvraag wordt duidelijk aangegeven op welke vragen middels onderzoek antwoord verkregen dient te worden, wat de context voor de onderzoeksvragen is en aan welke criteria het uit te voeren onderzoek dient te voldoen. De aan te schrijven partijen worden gevraagd in een offerte aan te geven op welke wijze het onderzoek wordt vormgegeven en welke methodieken daarbij gehanteerd worden. Afhankelijk van de grootte van het onderzoek zal een enkelvoudig onderhandse, een meervoudig onderhandse of een openbare aanbestedingsprocedure worden gevolgd.

In sommige situaties zal, voorafgaand aan het formuleren van een uitvraag, een marktconsultatie worden uitgevoerd. Dit is het geval wanneer nog onvoldoende zicht is op de wijze waarop middels onderzoek op de geformuleerde onderzoeksvragen antwoord gegeven kan worden. Het is waarschijnlijk dat voor sommige van de hier beschreven onderzoeksonderwerpen meerdere onderzoeken uitgezet worden.

3 Afbakening onderzoeksagenda BIJ12

Bij het laten uitvoeren van onderzoek streeft BIJ12 drie doelstellingen na: (1) onderbouwing van provinciaal beleid met betrekking tot faunaschade; (2) het faciliteren van maatschappelijke discussies omtrent faunavraagstukken en (3) verdere ontwikkeling van het BIJ12-instrumentarium voor bepaling schadetegemoetkomingen.

3.1 **Onderbouwing van provinciaal beleid**

Provincies maken beleid waarin keuzes worden gemaakt. Hiervoor is op feiten gebaseerde informatie nodig. Het gaat hierbij onder meer om het kunnen voorspellen van populatietrends, het kunnen voorspellen van ecologische en maatschappelijke effecten van maatregelen, het helpen interpreteren van schadecijfers en het waar mogelijk beheersbaar houden van aan faunabeleid gerelateerde kosten. De onderzoeksagenda kan hierin een rol spelen wanneer de te onderzoeken onderwerpen voor meerdere provincies relevant zijn. Op basis van onderzoeken die in opdracht van BIJ12 uitgevoerd zijn kunnen beleidsaanbevelingen worden gedaan. De beleidskeuzes blijven echter altijd de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke provincies.

3.2 **Ondersteuning van maatschappelijke discussies over faunavraagstukken**

Faunavraagstukken zijn voor een belangrijk deel maatschappelijke vraagstukken. De meest evidente uitdaging is om mens-dier-conflicten hanteerbaar te maken, maar discussies rond de komst van de wolf of het vergassen van ganzen maken duidelijk dat mens-mens conflicten minstens zo belangrijk zijn. Daarbij kan het gaan om botsende waarden of wederzijds wantrouwen, dat bestaat tussen experts en een deel van het grotere publiek. Voor de onderzoeksagenda relevante maatschappelijk gerelateerde onderzoeksdoelen zijn: faciliteren maatschappelijk debat, anticiperen op maatschappelijke onrust, begrijpen van de publieke opinie, begrijpen van belangrijke spelers, begrijpen van emoties, de rol van communicatie en sociale media begrijpen en hoe deze positief in te zetten.

3.3 **Verdere ontwikkeling van het BIJ12-instrumentarium voor bepaling van schadetegemoetkomingen**

De inzet van methodieken en technieken die gebruikt worden binnen het tegemoetkomingsproces bij faunaschade kunnen grote (financiële) consequenties hebben. In 2023 is een nieuwe overeenkomst aangegaan met taxatiebureaus. Deze verandering biedt mogelijkheden om met innovatieve technieken te experimenteren waarmee de hoogte van de schade en de schadeveroorzakende diersoorten worden vastgesteld. De onderzoeksagenda kan een rol spelen het faunaschadedossier en de daarmee gepaarde schadebedragen controleerbaar te houden.

3.4 **Prioritering en selectiecriteria**

Bij het identificeren van onderzoeksonderwerpen is uitgegaan van de uitgangspunten die reeds in het kader van de eerdere onderzoeksagenda's van BIJ12 zijn opgesteld. Ook voor de te nemen stappen gebaseerd op deze onderzoeksagenda, zoals het uitzetten van uitvragen en het beoordelen van onderzoeksvoorstellen, blijven deze criteria leidend:

- 1 Prioritering van onderzoek blijft conform de voorgaande onderzoeksagenda's plaatsvinden op basis van de volgende criteria: (per soort) opgetreden schade, relevante maatschappelijke ontwikkelingen, nieuwe wetgeving en kennisinzichten uit eerdere studies van BIJ12 en studies van derden;
- 2 De uitvoering van het onderzoek moet bijdragen aan een robuuste kennisinfrastructuur voor data- en informatievoorziening, aanpak van monitoring en evaluatie en kennisontwikkeling voor nieuw beleid en uitvoeringsstrategie;
- 3 De onderzoeksvoorstellen moeten goed aansluiten op elders in de (inter)nationale kennisinfrastructuur plaatsvindend onderzoek en zich voor wat betreft wetenschappelijk onderzoek beperken tot praktijkgericht onderzoek;
- 4 In de ontwikkeling en uitvoering van onderzoeksvoorstellen en kennisinzet worden initiatieven van belangenorganisaties en faunabeheerpartners van de provincies zoveel mogelijk betrokken;
- 5 In de uitvoering van het onderzoeksprogramma wordt zoveel mogelijk ingezet op bundeling van kennis door samenwerking tussen opdrachtnemers en op cofinanciering.

Voor de beoordeling van de kwaliteit van de voorstellen van externe opdrachtgevers waarvoor aan BIJ12 een bijdrage uit het onderzoeksbudget wordt gevraagd (aanbod voor kennisontwikkeling) zal de Commissie Onderzoek bovendien de volgende criteria hanteren:

- Onderzoekstechnische aspecten: eenduidige formulering probleemstelling inclusief urgentie/onderzoeksvraag, beoogde methode/aanpak, inzicht in beschikbaarheid bestaande kennis en mate van vernieuwing die kan worden bereikt;
- Toepasbaarheid: betekenis voor ontwikkeling en uitvoering van het faunaschadebeleid (schadebelang-relevantie) voor meerdere of alle provincies;
- Toepassingsbereik: generiek/gebiedsspecifiek, schaal en soorten;
- Hardheid kansen op samenwerking/cofinanciering door andere partijen;
- Kosten en kosteneffectiviteit (door inzet van eigen deskundigen of inhuur en/ of door keuze van onderzoeksmethode);
- Analyse van risico's in de uitvoering;
- Deskundigheid van beoogde opdrachtnemer;
- Condities voor beschikbaarheid datasets.

4 Communicatie

Onderzoeksresultaten worden altijd openbaar gemaakt op de website van BIJ12.

Afhankelijk van het type onderzoek kan worden besloten aanvullende communicatieactiviteiten in te zetten, waaronder persberichten, bijeenkomsten, veldexcursies en gebruik van sociale media. Dit gebeurt altijd in nauw overleg met de onderzoekers en betrokken stakeholders.

Over lopend onderzoek wordt in principe niet openbaar gecommuniceerd. Voor persvragen over onderzoeken verwijzen wij naar de [communicatieafdeling](#) van BIJ12.

BIJ12 organiseert om het jaar een kennissymposium waarop onderzoeksactiviteiten worden teruggekoppeld. Het volgende symposium wordt naar verwachting in 2025 georganiseerd.

5 Onderzoeksonderwerpen

De hier volgende onderzoeksonderwerpen zijn door de provincies geïdentificeerd als de meest urgente faunavraagstukken. Zij hebben de betreffende faunabeheereenheden in de gelegenheid gesteld onderwerpen aan te dragen. Voor ieder onderwerp wordt een context geschetst en worden de belangrijkste onderzoeksvragen geformuleerd. Op basis van deze onderwerpen zullen uitvragen opgesteld worden waarop marktpartijen kunnen inschrijven. BIJ12 wordt hierin bijgestaan door de Commissie Onderzoek.

Naast de onderstaande onderwerpen kunnen er onderwerpen zijn die in tijdens de looptijd van de onderzoeksagenda de aandacht van provincies vragen, denk aan de op handen zijnde stelselwijziging onder leiding van het ministerie van LNV. Als de provincies het noodzakelijk achten via onderzoek aan deze stelselwijziging bij te dragen, zal de onderzoeksagenda hieraan een bijdrage leveren.

5.1 Kwaliteit taxaties

Schade aan gras door ganzen is de hoogste uitgave voor de tegemoetkomingen door provincies. Hoe met deze schade omgegaan wordt is van groot belang, vanwege het aantal aanvragers en vanwege de financiële impact. Schade wordt uitgekeerd op basis van taxaties, gedaan door taxatiebureaus, die dit in opdracht van BIJ12 uitvoeren. Taxateurs gaan te werk volgens richtlijnen en protocollen opgesteld door BIJ12. De totale getaxeerde faunaschade bedraagt ongeveer € 50 miljoen voor het schadejaar 2023. Schade aan grasland vertegenwoordigt hier het leeuwendeel. Gezien de genoemde belangen is de kwaliteit van de taxaties voortdurend een aandachtspunt. Met de voorgaande onderzoeksagenda is een start gemaakt om de taxatierichtlijn te verbeteren. BIJ12 is voornemens in het najaar van 2024 nieuwe richtlijnen te publiceren voor de taxatie van grasland.

Satellietbeelden kunnen helpen om referentiehoogtes voor graslandtaxaties nauwkeuriger in beeld te brengen. In 2023 is hiervoor een succesvolle pilot gedaan. Aanvullend onderzoek is nodig. Het doel hiervan is de techniek verder uit te werken en voor heel Nederland beschikbaar te maken. Ook krijgt een verbetering van de bepaling van de schadeveroorzakende soorten een plek in de nieuwe taxatierichtlijn.

Om te komen tot een goede richtlijn en uitvoering zal in dit kader in 2024 en 2025 nog onderzoek noodzakelijk zijn.

Daarnaast zijn de taxatierichtlijnen voor andere belangrijke schadegewassen aan herziening toe, denk aan fruit, graan, mais, maar ook vollegrondsgroente. Onderzoek om deze vernieuwde richtlijnen te onderbouwen zal uitgezet worden.

5.2 Juridische basis beheer

Elke ingreep op in het wild levende dieren is geborgd in wet- en regelgeving. De juridische basis van beheermaatregelen staat steeds vaker onder druk. Provincies vragen zich af of het juridisch mogelijk is beheermaatregelen preventief toe te passen, in plaats van de curatieve toepassing, zoals op dit moment gebruikelijk. Beheermaatregelen die volgens sommigen effectief en efficiënt beheer mogelijk maken, worden door juridische beperkingen niet toegepast. De trits 'voorkomen – bestrijden – betalen' blijft natuurlijk centraal staan. Daarnaast zijn er juridische regels en voorschriften die met elkaar concurreren, zoals het nulstandbeleid en de verplichting om voor goed habitat te zorgen voor aanwezige soorten.

Overeenkomst tussen deze kwesties is dat praktijkervaringen er telkens toe leiden dat de juridische basis opgehelderd of aangepast zou moeten worden.

5.3 Schade zonder tegemoetkomingen

Zicht op faunaschade waarvoor geen tegemoetkomingen beschikbaar zijn, blijkt noodzakelijk om beleid te onderbouwen. Met de vorige onderzoeksagenda is een start gemaakt door methodes te vergelijken om deze schade in beeld te brengen. Op dit moment is het nog niet duidelijk of de resultaten en implementaties die hieruit voortkomen voldoende zullen zijn voor de provincies om een goed beeld te krijgen van faunaschade waar geen tegemoetkoming voor beschikbaar is.

Ervaringen hebben laten zien dat schadecijfers ter onderbouwing van faunabeleid voor een bepaalde provincie maar moeilijk overdraagbaar zijn naar andere provincies voor de onderbouwing van het beleid. Terwijl het om dezelfde soorten gaat, vaak in vergelijkbare aantallen en schadegewassen. Het is wenselijk voor provincies om deze kennis te generaliseren en tussen provincies overdraagbaar te maken. Onderzoek hiernaar kan mogelijk uitkomst bieden.

Waar nodig zetten we de onderzoeksagenda in, om de informatiepositie van beleidsmakers in de provincies te verbeteren.

5.4 Nieuwe beheermethodes

In de praktijk van beheermethodes en beheermaatregelen zien we ontwikkelingen, zowel als het gaat om voorkomen van schade als in het bestrijden van schade. Ook zien we ontwikkelingen op het gebied van dodelijke methodes en niet-dodelijke methodes. Verbetering van de inspanning om schade te beperken blijft nodig. Er komen regelmatig nieuwe producten op de markt, bekende producten worden op nieuwe gebieden toegepast of oude middelen (bijvoorbeeld chemische gewasbeschermingsmiddelen) worden verboden. Wanneer deze nieuwe producten of toepassingen veelbelovend zijn, kan het de moeite zijn te investeren in onderzoek naar de werking en inzetbaarheid van dergelijke middelen. Dat kan echter niet voor alle middelen die op de markt komen. Wanneer middelen worden aangedragen die innovatief van aard zijn en waarvan aannemelijk kan worden gemaakt dat niet snel gewenning op zal treden, bijvoorbeeld omdat de verjagende werking specifiek en onvoorspelbaar van aard is, kan in overleg met de Commissie Onderzoek worden besloten om effectiviteit met een veldonderzoek te testen.

Nieuwe methodes en maatregelen vragen om onderbouwing met onderzoek, denk aan recente ervaringen met gecoördineerde verjaging of de mogelijke inzet van gasdrukwapens. Adaptief beheer als beheermethode wordt in eerder onderzoek genoemd als kansrijk om beheerdoelen beter uit te voeren. In de praktijk leven hier nog veel vragen over, die vervolgonderzoek noodzakelijk maken.

Overeenkomst tussen bovenstaande punten is dat nieuwe beheermethodes kansrijk voor praktijktoepassing lijken en dit met onderzoek nader bepaald kan worden.

5.5 Predatie door wolven

De wolf in Nederland blijft een controversieel onderwerp dat veel vragen oproept. In 2024 wordt het Interprovinciaal wolvenplan in ieder geval op onderdelen geactualiseerd. Ter voorbereiding zijn al een aantal onderzoeken afgerond. Andere onderzoeken zijn in uitvoering, zoals de factsheet paard/rund die dierhouders informeert over preventieve wolfwerende maatregelen voor hun specifieke situatie. Een onderzoek naar de Nederlandse wol-

venpopulatie is in voorbereiding. Verwachting is dat in de loop van deze onderzoeksagenda actuele vragen vanuit de provincies gesteld zullen worden die plaats krijgen in deze onderzoeksagenda.

5.6 Natuurdoelen en faunaschade

Steeds vaker blijkt uit de praktijk dat faunaschade ook binnen natuurgebieden plaatsvindt. Dit kan als gevolg hebben dat de instandhoudingsdoelen voor specifieke habitats of soorten in deze gebieden niet gehaald kunnen worden. Het inzichtelijk maken van deze faunaschade kan helpen met de onderbouwing voor beheer met als doel het beperken van deze faunaschade. Daarnaast zijn er beleidsdoelen, zoals beweiding en kruidenrijk grasland, die deels vastgelegd zijn binnen ANLb/eco-regelingen voor grondgebruikers. Op dit moment is het zo dat deze keuzes in bedrijfsvoering het faunabeleid of de taxaties bemoeilijken. Een voorbeeld hiervan is dat deze natuurontwikkelingen op landbouwgronden een effect hebben op de geschiktheid van deze gebieden als ganzenfoerageergebied. Nader onderzoek is gewenst naar de onderlinge relaties tussen faunaschade en beleidsdoelen.

5.7 Werkwijze tegemoetkomingen

Bij faunaschade staat de trits 'voorkomen – bestrijden – betalen' centraal. Als eerste dient de schade voorkomen te worden, dan wordt schade bestreden, en als laatste redmiddel is er de mogelijkheid voor een tegemoetkoming in schade. Met dit doel in gedachten willen provincies kijken naar hoe schadebeperkende maatregelen opgenomen zijn in de tegemoetkomingssystematiek. De wens is om preventieve maatregelen te stimuleren. Anderzijds willen alle betrokken partijen af van onnodige administratieve lasten zoals de wasse neus van het registreren van adequaat gebruik. Ook is de vraag opgekomen of schadeverwachting door de grondgebruiker een rol kan spelen in een tegemoetkomingssystematiek en hoe dit dan inzichtelijk gemaakt zou moeten worden.

Onderzoek kan bijdragen in het vinden van oplossingen hiervoor.

5.8 Kennissymposium

In het kader van het faciliteren van maatschappelijke discussies omtrent faunavraagstukken organiseert BIJ12 om het jaar een kennissymposium waarop onderzoeksactiviteiten worden teruggekoppeld. Het volgende symposium wordt naar verwachting in 2025 georganiseerd. Bij de organisatie van het symposium gaat het niet om een onderzoek. Wel communiceren we hier over de meest recente onderzoeksuitkomsten. Daarom valt dit onder het budget van de onderzoeksagenda.